

Archeologisch bureauonderzoek

**Waagweg / Stationsstraat /
Kerkhofsweg / Industrie-
straat, Holten, gemeente
Rijssen-Holten (OV).**

Laagland archeologie BV

maart 2023

Versie 2.0 definitief

In opdracht van:
Gemeente Rijssen-Holten

Colofon

v2.4

Laagland Archeologie Rapport 647

Archeologisch bureauonderzoek
Waagweg/Stationsstraat/Kerkhofsweg/Industriestraat te Holten, gemeente
Rijssen-Holten (OV)

Auteur: [REDACTED]

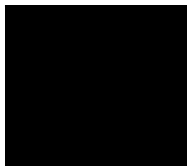
In opdracht van: Gemeente Rijssen-Holten

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: [REDACTED]

Autorisatie: [REDACTED]

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, maart 2023

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in april/mei 2021 een Archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op een industrieterrein dat wordt omsloten door de Waagweg/ Stationsstraat/ Kerkhofsweg en Industriestraat te Holten. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de sloop van de huidige bedrijfsgebouwen, gevolgd door nieuwbouw.

Het onderzoek is uitgevoerd conform het protocol SIKB KNA 4002. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Geomorfologisch ligt het plangebied in een overgangszone van stuwwal naar hellingafspoelingen. De natuurlijke ondergrond bestaat uit grof, grindhoudend zand (geërodeerde afzettingen). Plaatselijk kan ook dekzand voorkomen. In de top van de natuurlijke ondergrond is bodemvorming te verwachten: op basis van de relatieve hoogte is een haarpodzolbodem te verwachten. Bodemkundig ligt het terrein in een zone met hoge zwarte enkeerdgronden. Nabij het plangebied is onder het plaggendeek van deze enkeerdgrond een oudere cultuurlaag van ongeveer 40 cm dik aangetroffen. In de directe omgeving van het plangebied zijn nederzettingsresten bekend uit het Laat-Neolithicum, midden-Bronstijd en IJzertijd – Romeinse tijd – Vroege en Late Middeleeuwen. Kaartmateriaal vanaf 1935 tot heden toont aan dat het plangebied in toenemende mate grotendeels intensief bebouwd is geweest. Onder die bebouwing is zeer waarschijnlijk sprake van een diep verstoorde bodem. Bij een eerdere archeologische inventarisatie is ervan uitgegaan dat onder deze bebouwing geen archeologische resten meer aanwezig zijn. De bebouwingskaart ondersteunt deze aanname. Voor wat betreft terreinen met een mogelijk verstoord/onverstoord bodemprofiel zijn er echter afwijkingen ten opzichte van deze eerdere studie. Op basis van het bureauonderzoek wordt geadviseerd op een aantal kansrijke gebieden – gebieden waar de kans op een relatief intact bodemprofiel groot is – verkennende boringen te zetten met als doel het verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Indien in deze kansrijke zones sprake is van een redelijk intact bodemprofiel, adviseren we ook elders in het plangebied een aantal grondboringen te zetten op voor booronderzoek toegankelijke locaties.

De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Rijssen-Holten. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, [REDACTED]. Dit rapport is niet beoordeeld.

Mochten tijdens de werkzaamheden elders in het plangebied onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	9
1.6 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	13
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.4 Historie	15
3 Conclusie en verwachtingsmodel	18
3.1 Conclusie	18
3.2 Verwachtingsmodel	19
3.3 Advies	20
literatuur	21
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	23
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	24
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	25
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	26
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	27
BIJLAGE 6 Bodemkaart	28
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	29
BIJLAGE 8 Verklarende woordenlijst	30

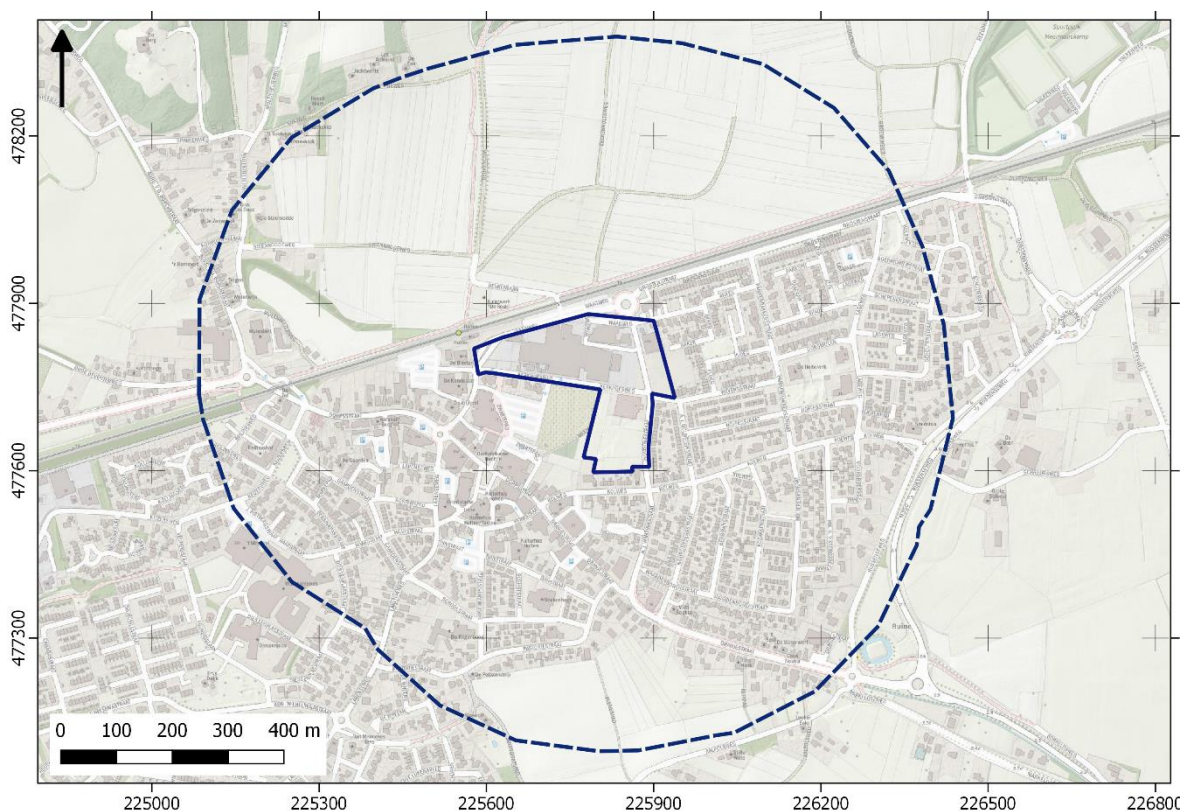
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande herontwikkeling van het Enckobedrijventerrein dat ligt ingeklemd tussen de Waagweg, Stationsstraat, Kerkhofsweg en Industriestraat te Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Rijssen-Holten heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Waagweg/Stationsstraat/Kerkhofsweg/Industriestraat in Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plangebied (blauw omlijnd) en onderzoeksgebied (blauw gestreepte lijn).

Het plangebied heeft een omvang van circa 5 ha. Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen-Holten
Plaats	Holten
Beheerder/eigenaar grond	Gemeente Rijssen-Holten
Toponiem	Waagweg/Stationsstraat/Kerkhofsweg/Industriestraat
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	HTN03-F-2852, 3046, -3948, -3973, -4321, -4322 t/m -4324, -4326, -4331, -4333, -4623, -4624, -4847, -4985, -5024, -5025, -5238, -6536 t/m-6540
Laagland Archeologie projectnummer	HOWA211

¹ kadastralekaart.com

Datum conceptrapportage	12-5-2021
Datum definitief rapport	1-3-2023
XY-coördinaten	225578/477815
	225900/477870
	225890/477405
	225775/477625
Kaartblad ²	28C
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 5 ha
Datering	Laat-Paleolithicum - Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5061700100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever	Gemeente Rijssen-Holten
Goedkeuring bevoegde overheid	niet beoordeeld
Bevoegde overheid	gemeente Rijssen-Holten
Adviseur namens bevoegde overheid	██████████
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	██████████ ██

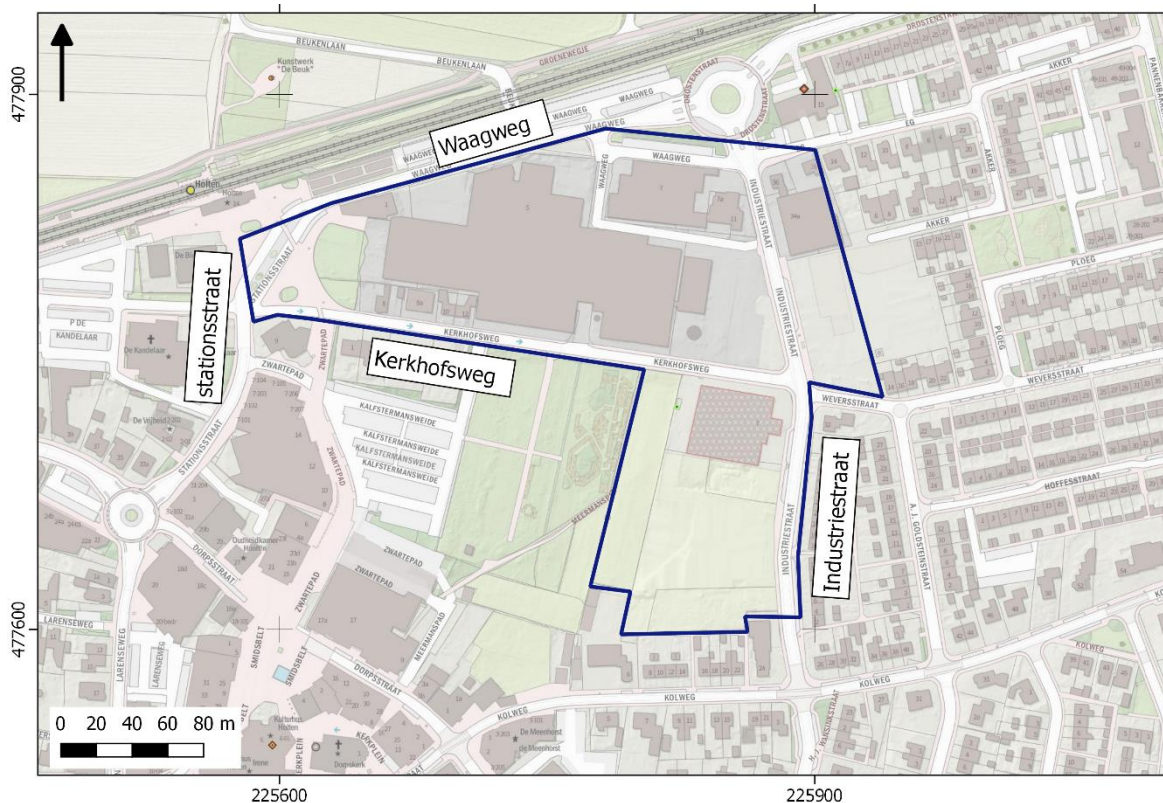
Tabel 1. Objectgegevens.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel grotendeels in gebruik als industrieterrein, grotendeels in beslag genomen door Enkco BV (vleesverwerkende industrie). Het zuidoostelijke perceel is deel bedrijventerrein en deels grasland. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³

In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie.

De invulling in de nieuwe situatie is nog niet bekend. In de huidige planvorming wordt het gebied gebruikt voor woningbouw.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

In het bestemmingsplan Wonen Holten (artikel 33) en vastgesteld op 4 juli 2013) ligt het plangebied in een zone Waarde – Archeologie middelhoge verwachting. Archeologisch onderzoek is aan de orde bij bodemingrepen groter dan 250 m² en dieper dan 50 cm -mv. De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven. Eerder (vanaf 15 januari 2011) was Bestemmingsplan De Kol vastgesteld. Dit bestemmingsplan is met het nieuwe bestemmingsplan Wonen Holten komen te vervallen. Dit bestemmingsplan is grotendeels gebaseerd op een archeologische effectrapportage (zie ook paragrafen 2.2 en 2.3.5). In dit bestemmingsplan is aangegeven dat er vanuit archeologisch oogpunt geen bezwaar is tegen uitvoering van de bouwplannen.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

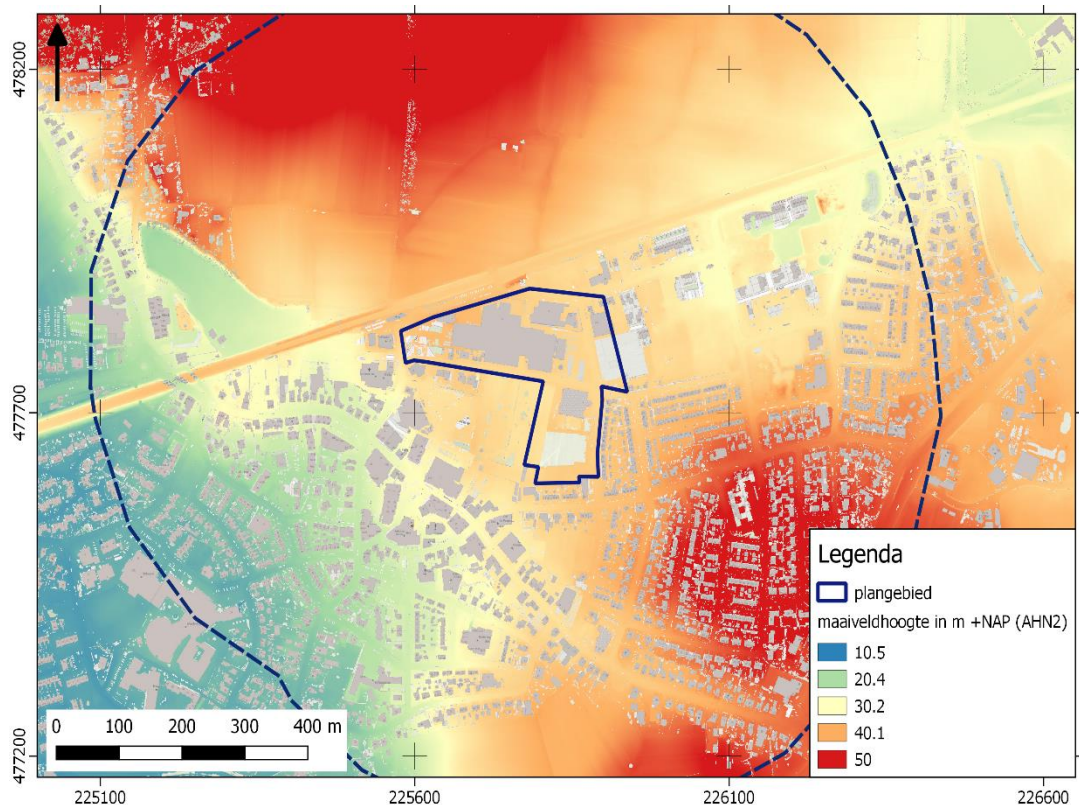
In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt op een grote stuwwal, die vanaf Luttenberg in zuidwaartse richting naar Holten loopt. De stuwwallen zijn in de loop van de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238 – 126 duizend jaar geleden) gevormd. Gedurende deze ijstijd waren grote delen van Nederland bedekt met landijs. Het gewicht van het ijspakket, dat vele honderden meters dik kon zijn, perste oudere afzettingen onder het ijs weg. Aan de voor- en zijkanten van gletsjertongen ontstonden hierdoor opgestuwde heuvels. De stuwwal kenmerkt zich door een patroon van min of meer evenwijdig lopende dagzomen, die soms door een overschuivingsvlak worden gescheiden. De gestuwde afzettingen zijn echter aanzienlijk ouder en zijn oorspronkelijk gevormd als rivierafzettingen van een voorloper van de Rijn.

Op de geomorfologische kaart (0) ligt het plangebied deels in een ongekarteerde zone (bebouwde kom), maar het zuidelijk deel ligt op de stuwwal. Noordelijk van het plangebied komt eveneens een stuwwal voor. Richting het plangebied komt een glooiing van hellingafspoelingen voor en het is aannemelijk dat ook het plangebied grotendeels op deze eenheid ligt.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is de noordelijke stuwwal gemakkelijk te herkennen, evenals diverse droge dalen die in de westelijke flank zijn gevormd. De stuwwal waarop het plangebied ligt is een stuk lager. Onderstaande afbeelding toont een wat meer ingezoomd beeld van het AHN.

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

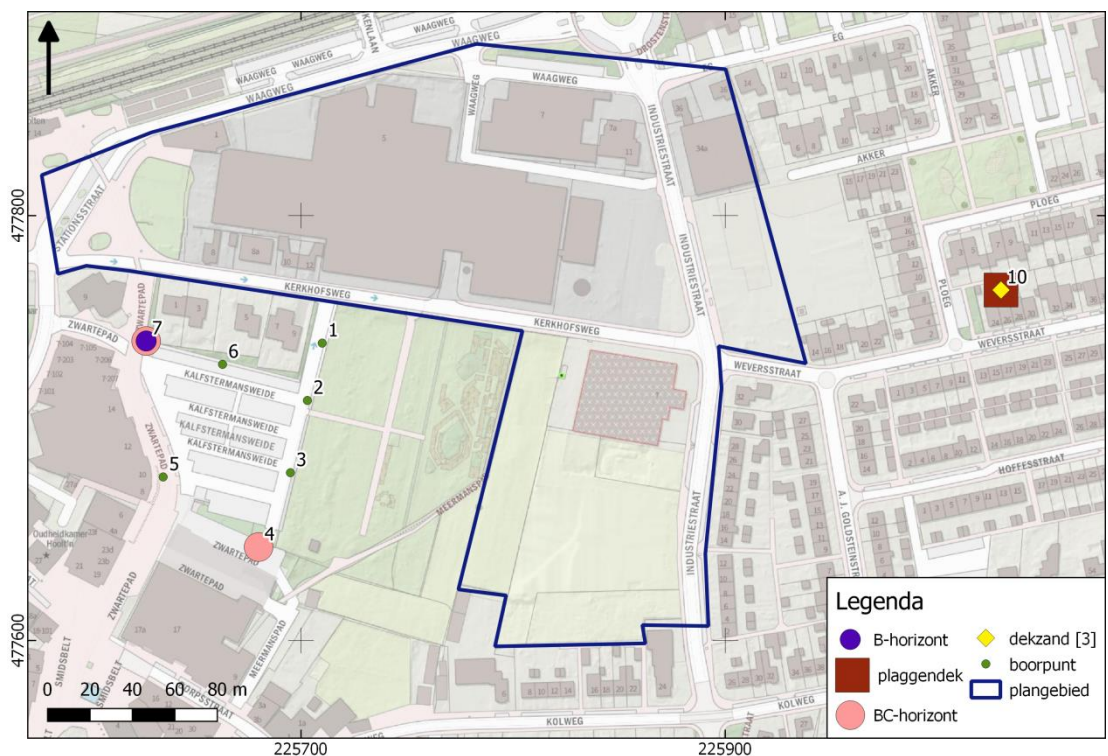
Te zien is dat het plangebied in een relatief lagere overgangszone ligt tussen twee stuwwallen. De zachte glooiingen wijzen op verspoeld hellingmateriaal.

Bodemkundig (bijlage 6) ligt het gebied in ongekarteerd gebied; in de omgeving komen hoofdzakelijk hoge zwarte enkeerdgronden voor. Voorsortierend op een beschrijving van de historische situatie (paragraaf 2.4) blijkt uit oude kaarten dat het plangebied in gebruik was als bouwland. Dat impliceert dat ook in het plangebied sprake was van enkeerdgronden. Enkeerdgronden zijn zandgronden met een plaggendeek van tenminste 50 cm dik. Dit plaggendeek is vanaf de Late Middeleeuwen ontstaan door het periodiek opbrengen van met mest vermengde plagen op de akker. Doel hiervan was de bodemvruchtbaarheid op peil te houden of te verbeteren. Enkeerdgronden zijn voor wat betreft archeologie om twee redenen relevant. De oudste enkeerdgronden zijn meestal ontstaan op locaties die ook vóór het in zwang komen van plagenbemesting al als akker in gebruik waren. Dat waren meestal relatief hooggelegen, goed ontwaterde zandgronden die redelijk goed met de toenmalige landbouwtechnieken konden worden bewerkt. Door deze eigenschappen zijn deze gronden vaak al heel vroeg – soms al vanaf het midden-Neolithicum – in gebruik genomen als landbouwgrond. Resten van bewoning uit deze perioden worden daarom vaak onder een plaggendeek aangetroffen. Daarnaast fungeert het plaggendeek in meer moderne tijden als een dikke beschermende laag, waardoor eventueel aanwezige resten niet of in mindere mate zijn aangetast door allerlei bodemingrepen.

In en rond het plangebied is eerder archeologisch onderzoek verricht. Voorsortierend op een beschrijving van de onderzoeksresultaten wordt hier alvast de aangetroffen bodemopbouw beschreven. Zuidwestelijk van het plangebied zijn verkennende boringen gezet.⁴ Daarbij is een recent verstoorde laag aangetroffen met een dikte

⁴ Diepeveen-Jansen e.a., 2006.

variërend van 20 tot 80 cm dik. Deze is meestal scherp begrensd met de onderliggende laag, die bestaat uit een natuurlijke bodem of een plaggendeek. In totaal zijn zeven verkennende boringen gezet. De natuurlijke bodem bestaat uit grof, grindhoudend zand (smeltwaterafzettingen). In één boring is een deel van een B-horizont en een BC-horizont gezien en in een andere nog een BC-horizont. In de beschrijving wordt niet genoemd of en waar er daadwerkelijk een plaggendeek is gezien en dit blijkt ook niet uit de boorbeschrijvingen. In het plangebied zijn twee controleboringen gezet, onderdeel van een archeologische effectrapportage.⁵ Specifieke boorbeschrijvingen zijn niet gegeven en ook is niet aangegeven waar die boringen zijn gezet, anders dan 'in groenzones rondom de panden'. In de beschrijvende tekst is aangegeven dat in beide boringen hierbij een plaggendeek is aangetroffen, in dikte variërend van 1 – 1,2 m. De ondergrond bestaat uit fijn dekzand. Oostelijk van het plangebied heeft een proefsleuvenonderzoek plaatsgevonden.⁶ Op basis van een profielopname bestaat het bodemprofiel hier uit 60 cm opgebracht zand, gevolgd door een verstoord plaggendeek met een dikte van 60 cm. Tussen 120 – 150 cm –mv ligt gebioturbeerd (dek)zand. De intacte C-horizont ligt op een diepte van 170 cm –mv. Onderstaande kaart toont het resultaat van bovenstaande onderzoeken. Getoond zijn de boorpunten (boringen 1-7 en de locatie van de profielopname (nummer 10, locatie bij benadering). De controleboringen (8 en 9) zijn niet weergegeven aangezien niet bekend is waar deze precies zijn gezet. De daadwerkelijke boorpunten van de controleboringen is niet bekend. De kaart toont tevens de punten waar een plaggendeek, sporen van bodemvorming en/of een laag dekzand op de smeltwaterafzettingen is aangetroffen.

Afbeelding 4. Top intacte ondergrond in m NAP en boorpunten met archeologisch relevante fenomenen. Gebaseerd op Diepeveen-Jansen (2006), Van de Velde (2002) en Tump (2009).

⁵ Van der Velde, 2002.

⁶ Tump, 2009.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plangebied zijn geen bekende waarden geregistreerd. Binnen het onderzoeksgebied zijn opvallend veel nederzittingsgerelateerde vondsten bekend. Deze zijn afkomstig uit de periode Neolithicum, Midden-Bronstijd, IJzertijd – Late Middeleeuwen.

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het onderzoeksgebied zijn diverse vondsten bekend:

Zaakid. 2699289100 (circa 500 m W) omvat aardewerk (kogelpot, Pingsdorf, kogelpotgrape), huttenleem, een maalsteen van tefriet en bouw materiaal uit de Late Middeleeuwen. De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex.

Zaakid. 2699312100 (circa 140 m Z-ZW) betreft laatmiddeleeuwse Siegburg steengoed. De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex.

Zaakid. 2699320100 (circa 260 m O) omvat 10 fragmenten klokbekeraardewerk (Laat-Neolithicum). Het complextype is onbekend.

Zaakid. 2793645100 (circa 420 m W-ZW, administratief geplaatst) betreft laatmiddeleeuwse kogelpotfragmenten. De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex.

Zaakid. 3048998100 (circa 410 m Z, administratief geplaatst) omvat een grondspoor en enkele fragmenten handgevormd aardewerk, vermoedelijk uit de Romeinse tijd en aangetroffen in een verreden wegcunet door een escomplex. De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex.

Zaakid. 3069700100 (circa 280 m W, administratief geplaatst aan de Dorpsstraat) betreft vroegmiddeleeuws aardewerk (kogelpot (type Dorestad) en Hessens-Schortens aardewerk). De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex.

Zaakid. 3069709100 (110 m N) betreft de vondst van diverse fragmenten handgevormd aardewerk uit de IJzertijd – Romeinse tijd. De vondsten zijn afkomstig uit vermoedelijk een 40 cm dikke oude akkerlaag. Deze bevindt zich onder een plaggendeek van ongeveer 80 cm dik van de Holter Enk. De vondsten worden gerekend tot een nederzittingscomplex. Onder de oude akkerlaag is keizand aanwezig.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het onderzoeksgebied zijn onderstaande AMK-terreinen geregistreerd:

AMK-terrein 611 (circa 480 m ZO, zeer hoge archeologische waarde, wettelijk beschermd). Terrein met restanten van kasteel 'De Waerdenborch', een 14^e eeuws kasteel. Het kasteel was gereed in 1382. Het was een vrij klein kasteel en had aanvankelijk tot taak de zuidgrens van Het Oversticht en het kruispunt van twee belangrijke handelswegen te bewaken tegen invallen vanuit het hertogdom Gelre. Tussen 1529 en 1531 werd het kasteel afgebroken.

AMK-terrein2797 (circa 465 m O-ZO, hoge archeologische waarde). Dit betreft een escomplex met bewoningsresten uit het Laat-Neolithicum, Midden-Bronstijd en IJzertijd. In het talud van een bermsloot zijn circa 30 fragmenten klokbekeraardewerk, 25 scherven bronstijdaardewerk en circa 100 scherven ijzertijdaardewerk aangetroffen.

AMK-terrein 13605 (circa 50 m N, hoge archeologische waarde). Escomplex met resten van inheems-Romeinse bewoning, zie ook waarneming 3069709100.

AMK-terrein 13606 (circa 290 m Z, hoge archeologische waarde). Escomplex met bewoningssporen uit de (waarschijnlijk) IJzertijd (zie waarneming 3048998100)

AMK-terrein 13660 (circa 450 m ZO, hoge archeologische waarde). Terrein met resten van de voorburcht van kasteel Waardenborg. In de jaren '70 van de vorige eeuw konden nog zwak zichtbare resten van een rechthoekig grachtenstelsel worden waargenomen.

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 5) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 7. In paragraaf 2.2 is reeds ingegaan op de bodemkundige resultaten.

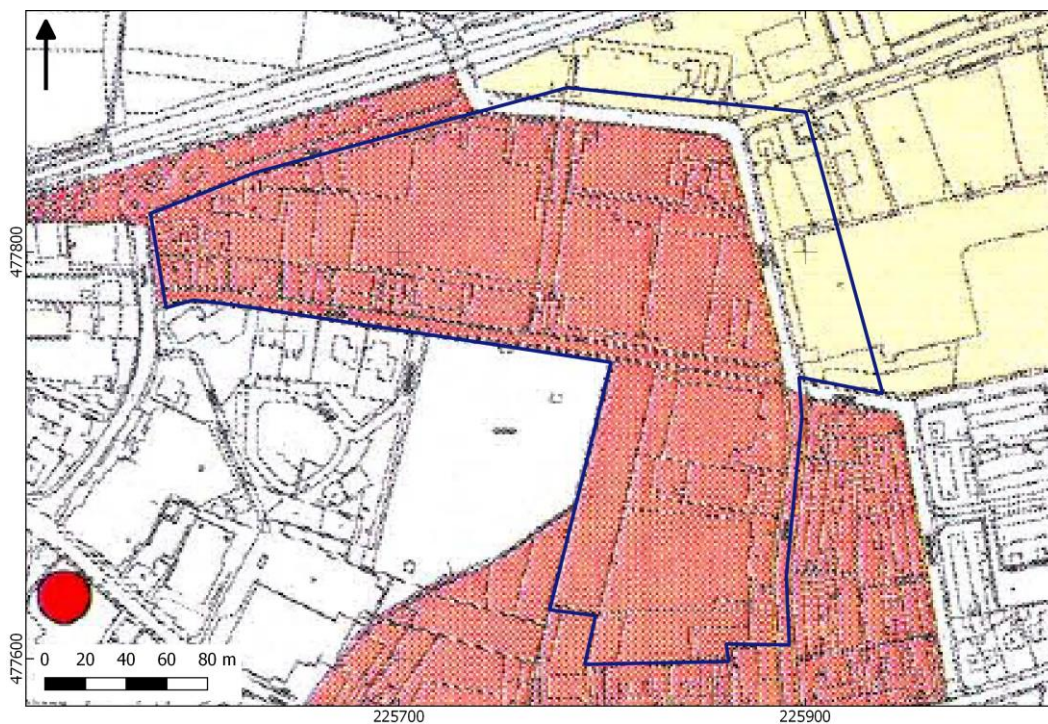
Zaakid. 2114483100 betreft een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek.⁷ Op basis van het bureauonderzoek wordt een mogelijk intact bodemprofiel met resten van een plaggendek verwacht. Tegelijkertijd echter worden daarbij vraagtekens gezet in hoeverre nog een onverstoord bodemprofiel aanwezig is, gezien de inrichting van het plangebied. Doordat het plangebied dichtbebouwd is, konden slechts zeven verkennende boringen worden gezet. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen en de boringen wijzen op een overwegend tot in de C-horizont verstoord bodemprofiel. Een plaggendek is niet aangetroffen. Aangenomen wordt dat eventuele prehistorische of middeleeuwse bewoning sterk is aangetast door latere ingrepen en bebouwing. Nader onderzoek wordt niet geadviseerd.

Zaakid. 2011426100 betreft een archeologische effectrapportage.⁸ Strikt genomen heeft een dergelijk onderzoek geen plaats in een RO-procedure. Het rapport is niet opgesteld conform de vigerende KNA-normen. In de rapportage wordt aangestipt dat in het plangebied een escomplex met een hoge archeologische waarde heeft gelegen en dat in de omgeving resten uit het Neolithicum en IJzertijd/Romeinse tijd bekend zijn. "*Mits de ondergrond bestaat uit dekzand in plaats van stuwwalmorene en niet al*

⁷ Alkemade, 2006

⁸ Van de Velde, 2002

te zeer verstoord is als gevolg van de huidige bebouwing, is de kans groot dat er archeologische resten in de ondergrond aanwezig zijn” (Van de Velde, 2002, p. 7-8). In het rapport is aangegeven dat “het blok tussen de Kerkhofsweg en de Waagsweg (feitelijk het noordelijke deel van het onderhavige plangebied) grotendeels verloren is gegaan door de aanleg van een productiebedrijf met kelders” (ibid., p. 10 en afbeelding 5, p. 11, zie ook onderstaande afbeelding).

Afbeelding 5. Uitsnede advieskaart Effectrapportage. Rood: geen archeologisch vervolgonderzoek nodig; geel: archeologisch vervolgonderzoek gewenst. Blauw: plangebied. Naar: Tump, 2002.

Zaakid. 2230904100 (circa 90 m O) betreft een proefsleuvenonderzoek.⁹ Tijdens het veldwerk zijn een groot aantal sub-recente moesbedden (grondverbeteringskuilen) aangetroffen. Het vondstmateriaal bestaat uit een fragmentje laatmiddeleeuws kogelpotaardewerk. Deze is aangetroffen in een van de subrecente moesbedden en is dus uit een verstoorde context afkomstig. De waarde van de grondverbeteringskuilen is vanuit archeologisch standpunt zeer gering. Nader onderzoek binnen het onderzoeksgebied van dit proefsleuvenonderzoek wordt daarom niet aanbevolen.

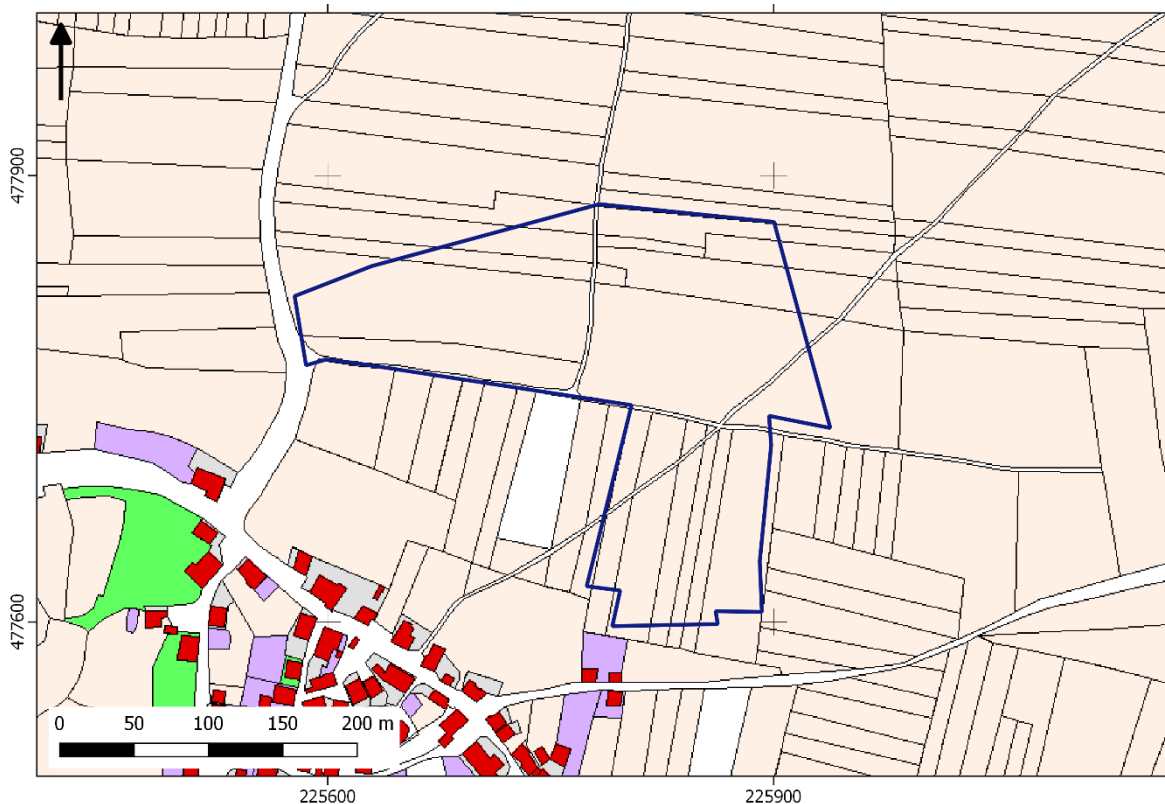
2.4 HISTORIE

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)¹⁰ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als bouwland. Het plangebied is onderdeel van de Holter Enk. De voorloper van de Kerkhofsweg en het kerkhof is al aanwezig. Langs de westelijke grens loopt de voorloper van de latere Stationsweg, die vanaf ongeveer

⁹ Tump, 2009.

¹⁰ bron: hisgis.nl

wordt doorsneden door een spoorverbinding. Noordelijk van het spoor gaat deze weg tegenwoordig verder als Beukenlaan. De spoorweg is rond 1839 aangelegd.

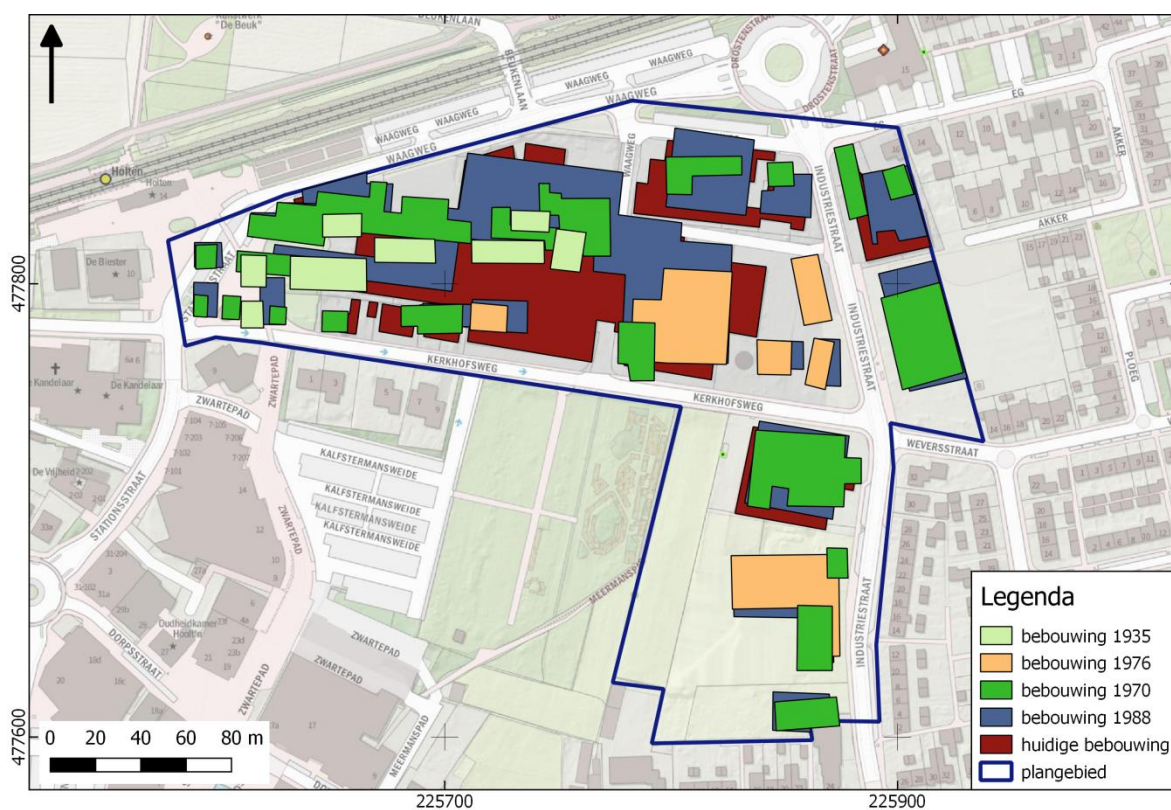

Afbeelding 6. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, oranje: onverharde weg. lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

De Waagweg is voor 1935 aangelegd. Op een topografische kaart uit 1935 is het westelijke deel van het plangebied nu bebouwd. In de navolgende decennia raakt het plangebied vrijwel geheel bebouwd. Onderstaande kaart toont de verschillende gebouwen rond 1935, 1970, 1976, 1988 en heden.¹¹ Uit deze kaart blijkt dat vrijwel het gehele plangebied ten noorden van de Kerkhofsweg en aan weerszijden van de Industriestraat in de afgelopen eeuw bebouwing heeft gekend. Alleen ten zuiden van de Kerkhofsweg is sprake van een groter gebied dat aldoor onbebouwd is gebleven.

¹¹ In diverse gevallen zal het gaan om sloop- en nieuwbouw, maar ongetwijfeld zal er ook sprake zijn van verbouwingen/uitbreidingen van bestaande gebouwen.

Archeologisch bureauonderzoek Waagweg/Stationsstraat/Kerkhofsweg/Industriestraat te
Holten, gemeente Rijssen-Holten, Overijssel

Afbeelding 7. contouren van bebouwing rond 1935 tot heden. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

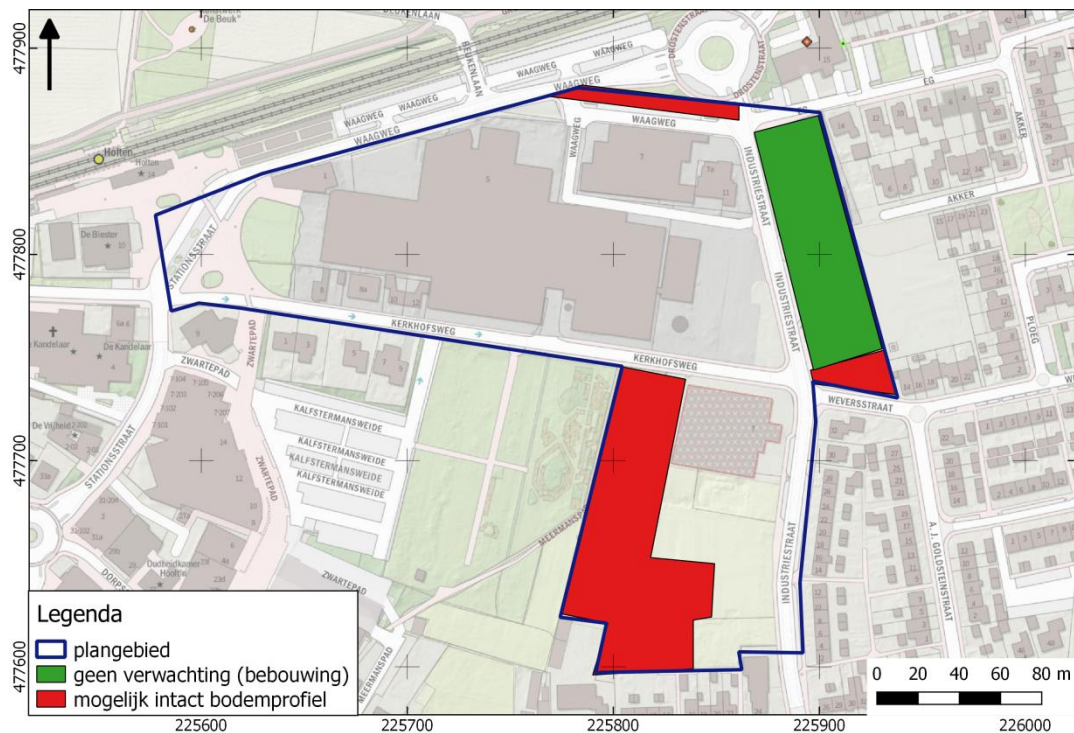
3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Geomorfologisch ligt het plangebied in een overgangszone van stuwwal naar hellingafspoelingen. De natuurlijke ondergrond bestaat uit grof, grindhoudend zand (geërodeerde afzettingen). Plaatselijk kan ook dekzand voorkomen. In de top van de natuurlijke ondergrond is bodemvorming te verwachten: op basis van de relatieve hoogte is een haarpodzolbodem te verwachten. Bodemkundig ligt het terrein in een zone met hoge zwarte enkeerdgronden. Deze zijn in de loop van de (waarschijnlijk) Nieuwe Tijd gevormd. Ten noorden van het plangebied (in AMK-terrein 13605) bereikt het plaggendeek een dikte van circa 80 cm dik. Twee (niet controleerbare) controleboringen in of nabij het plangebied duiden op een plaggendeek van 100-120 cm dik.

In het AMK-terrein is onder dit plaggendeek sprake van een oudere cultuurlaag van ongeveer 40 cm dik. Dit deel van de Holter Enk ligt hoger dan in het plangebied. Bij een proefsleuvenonderzoek ten oosten van het plangebied is weliswaar een plaggendeek aangetroffen, maar geen oudere cultuurlaag. Bij archeologische grondboringen ten westen van het plangebied is noch een plaggendeek nog een oudere cultuurlaag aangetroffen. In de directe omgeving van het plangebied zijn nederzettingsresten bekend uit het Laat-Neolithicum, midden-Bronstijd en IJzertijd – Romeinse tijd – Vroege en Late Middeleeuwen.

Kaartmateriaal vanaf 1935 tot heden toont aan dat het plangebied in toenemende mate grotendeels intensief bebouwd is geweest. Onder die bebouwing is zeer waarschijnlijk sprake van een diep verstoorde bodem.¹² Bij een eerdere archeologische inventarisatie is ervan uitgegaan dat onder deze bebouwing geen archeologische resten meer aanwezig zijn. De bebouwingskaart ondersteunt deze aanname. Voor wat betreft terreinen met een mogelijk verstoord/onverstoord bodemprofiel zijn er echter afwijkingen ten opzichte van deze eerdere studie. Onderstaande kaart toont zones waar rekening is te houden met een intact bodemprofiel enerzijds en anderzijds waar, in afwijking op de eerdere advieskaart, op een grotendeels verstoord bodemprofiel gerekend kan worden. Deze kaart houdt geen rekening met eventuele subrecente grondverbeteringen/ moesbedden zoals die in het naburige proefsleuvenonderzoek zijn aangetroffen.

¹² Normaliter wordt in een dergelijk geval archiefonderzoek uitgevoerd naar funderingen, onderkelderingen en dergelijke. Gezien echter het grote aantal opstallen die in de afgelopen eeuw zijn gebouwd en vaak ook weer afgebroken, is dat hier geen reële optie.

Abbeelding 8. Aangepaste advieskaart. In rood: kansrijke zones waar niet eerder bebouwing is geweest. In groen: waarschijnlijk verstoord terrein waar eerder bebouwing is geweest of nog aanwezig is.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het plangebied is rekening te houden met een cultuurlaag onder het plaggendeek, hoewel hiertoe bij eerder archeologisch onderzoek in en aan weerszijden van het plangebied geen aanwijzingen zijn aangetroffen. Op basis van de aanwezigheid van nederzettingenresten uit deze perioden, zijn in het plangebied resten uit het (Laat-) Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen te verwachten. Op basis van de bebouwingsgeschiedenis van de afgelopen eeuw is met een grotendeels verstoord bodemprofiel te rekenen en ook is er gereede kans dat in subrecente tijden grondverbetering heeft plaatsgevonden, waarbij de bodem tot voorbij het plaggendeek is ontgraven. Abbeelding 8 toont een aantal locaties binnen het plangebied waar tot op heden geen bebouwing is geweest en die derhalve nog als kansrijk kan worden gezien voor archeologische resten. In totaal gaat het om een oppervlak van ongeveer 7400 m².

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).¹³

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, dicht onder een plaggendeek en in of onder een eventuele oude akkerlaag. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk neolithicum, in

¹³ bron: Tol e.a., 2006.

mindere mate bronstijd en ijzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, in een oude akkerlaag en/of onderzijde van het plaggendek. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

3.3 ADVIES

Hoewel er, ondanks het ontbreken van bebouwing in de afgelopen eeuw, een aanzienlijke kans is dat ook in de adviesgebieden in Afbeelding 8 sprake is van een verstoord bodemprofiel (tijdens het bouwrijp maken of door eerdere grondverbeteringen), is de archeologische waarde van eventuele resten uit de periode Neolithicum – Late Middeleeuwen waarschijnlijk hoog.

Op dit moment is de invulling van de plannen nog niet bekend. Waarschijnlijk zal ook in de kansrijke zones nieuwbouw en/of andere bodemversturende werkzaamheden plaatsvinden. We adviseren daarom vervolgonderzoek aan in de vorm van verkennende boringen. In eerste instantie richt dat booronderzoek zich op de drie roodgekleurde adviesgebieden (zie Afbeelding 8). Hier worden verspreid in de adviesgebieden grondboringen gezet (minimaal 3 per advieszone). De boringen hebben tot doel het archeologische verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Met dit booronderzoek wordt de bodemopbouw in kaart gebracht. Aangezien de daadwerkelijke bodemopbouw in het plangebied niet precies bekend is, vormt een verkennend booronderzoek de aangewezen onderzoeksmethode. Indien in deze adviesgebieden sprake is van een nog redelijk intact bodemprofiel, worden verspreid over het resterende plangebied een aantal grondboringen gezet op toegankelijke locaties (perkjes, zones met klinkerverharding, en dergelijke).

Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen kansrijke delen worden geselecteerd voor eventueel vervolgonderzoek, terwijl delen met geen of weinig kansrijke delen van vervolgonderzoek kunnen worden uitgesloten.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Rijssen-Holten, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, [REDACTED]. Dit rapport is niet beoordeeld.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.
- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Diepeveen-Jansen, R. Schrijvers. K. Klerks en M. Alkemade (red), 2006. *Kalfstermansweide te Holten, gemeente Rijssen-Holten. Een inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen en een veldkartering*. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB
- Tump, M., 2009. *Holten Plangebied De Kol. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. BAAC-rapport A-09.0033*. 's-Hertogenbosch.
- Velde, H.M. van der, 2002. *Archeologische Effect Rapportage voor het bedrijventerrein De Kol in Holten*. Bunschoten.

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl

www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl.
Geraadpleegd op 6-5-2021 1

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron:
www.ahn.nl. Geraadpleegd op 6-5-2021 1

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron:
www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 6-5-2021 1

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 6-5-2021 1

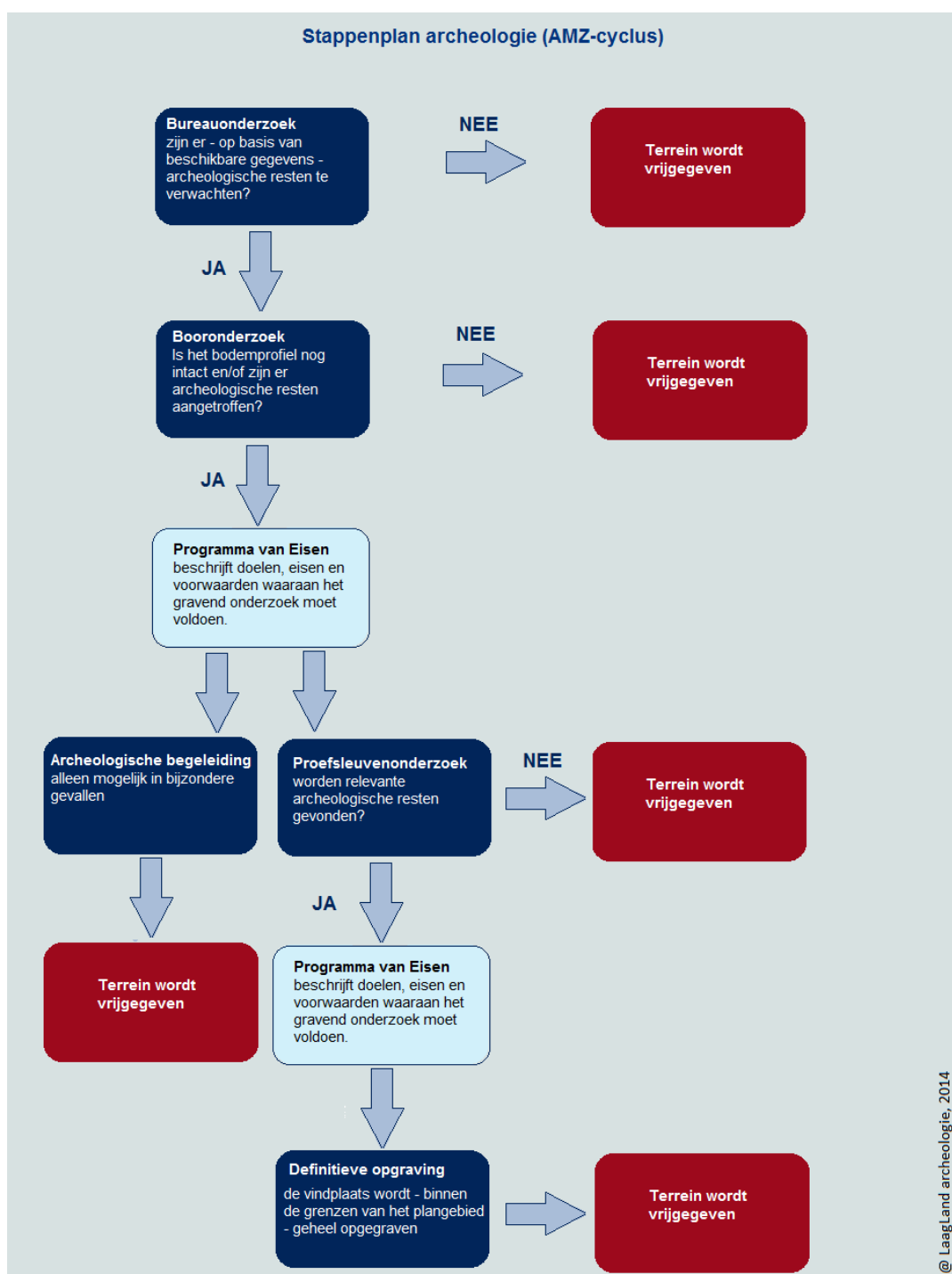
Archeologisch bureauonderzoek Waagweg/Stationsstraat/Kerkhofsweg/Industriestraat te
Holten, gemeente Rijssen-Holten, Overijssel

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 6-5-2021 1

minuutplan 1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 6-5-2021 1

Verwachtingskaart gemeente Rijssen-Holten. Bron: gemeente Rijssen-Holten.
Geraadpleegd op 6-5-2021 1

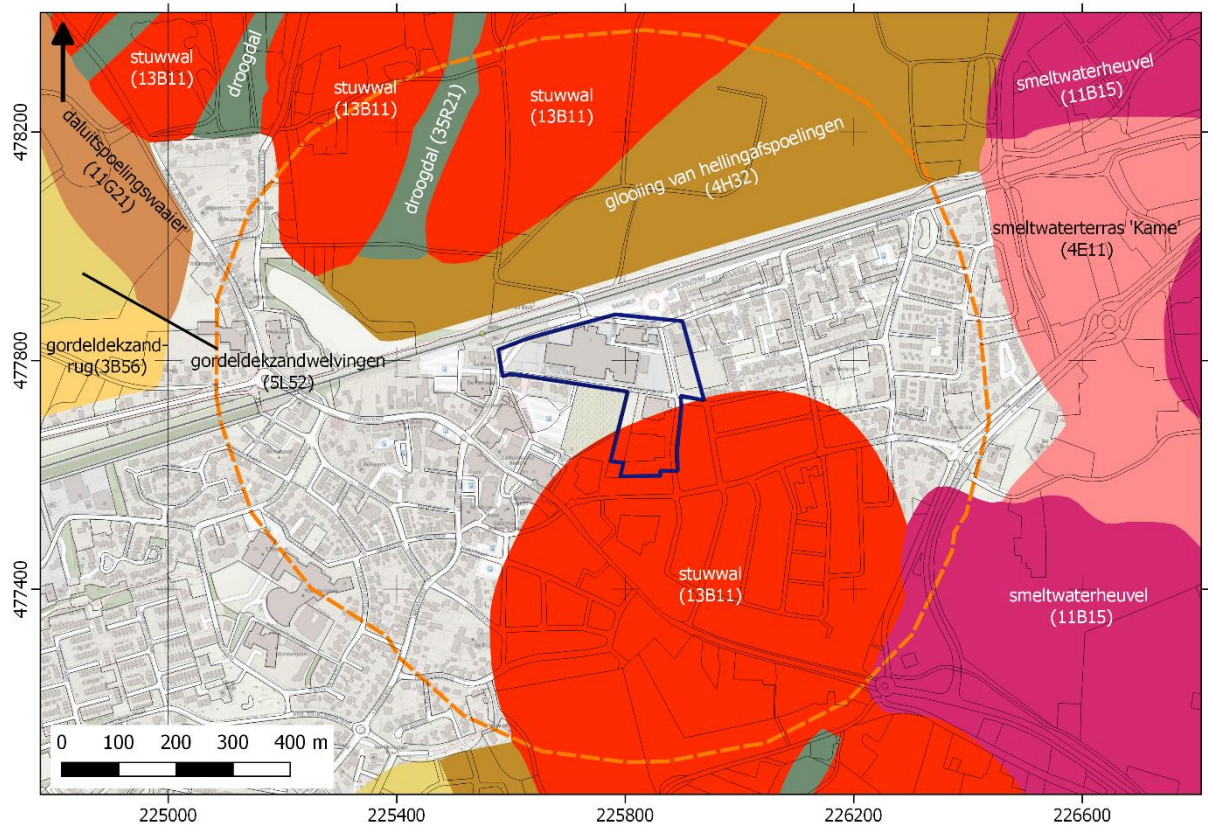
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

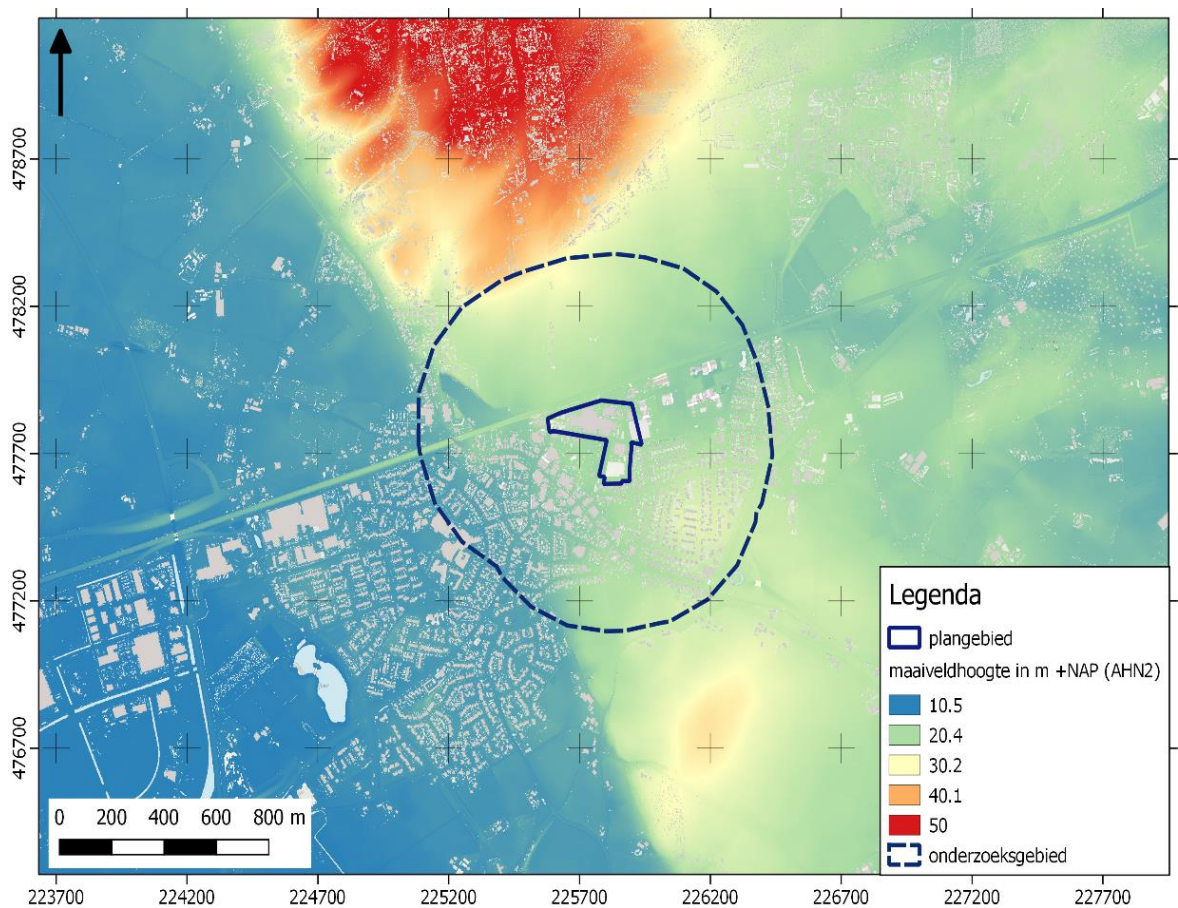
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd		C	-1795	
		B	-1650	
		A	-1500	
Middeleeuwen		Laat	-1250	
		Vol	-1050	
		vroeg	Ottoons	-900
			Karolingisch	-725
			Merovingisch	-450
Romeinse tijd		Laat	-270	
		Midden	-70 na Chr.	
		Vroeg	-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	-250	
		Midden	-500	
		Vroeg	-800	
	Bronstijd	Laat	-1100	
		Midden	-1800	
		Vroeg	-2000	
	Neolithicum	Laat	-2850	
		Midden	-4200	
		Vroeg	-4900/5300	
	Mesolithicum	Laat	-6450	
		Midden	-8640	
		Vroeg	-9700	
	Paleolithicum	Jong	-35.000	
		Midden	-250.000	
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

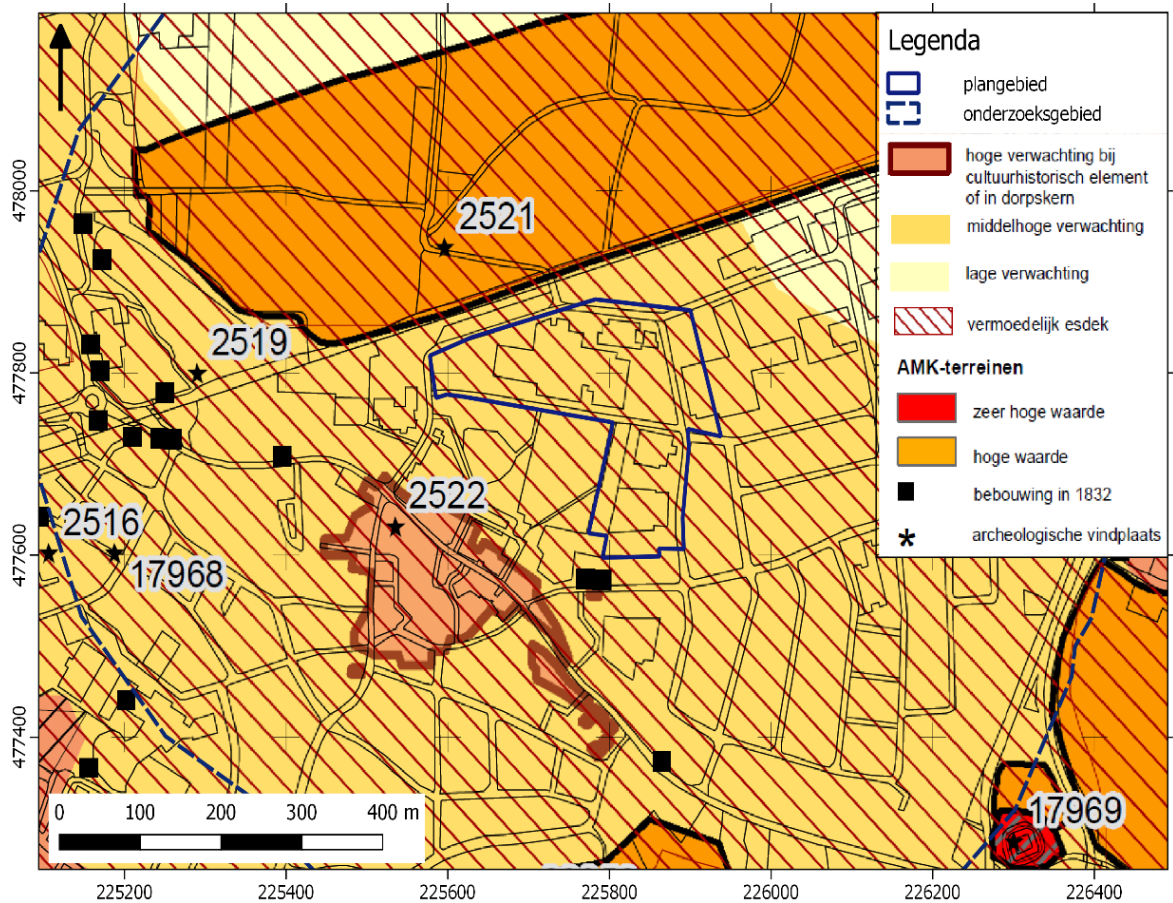
BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

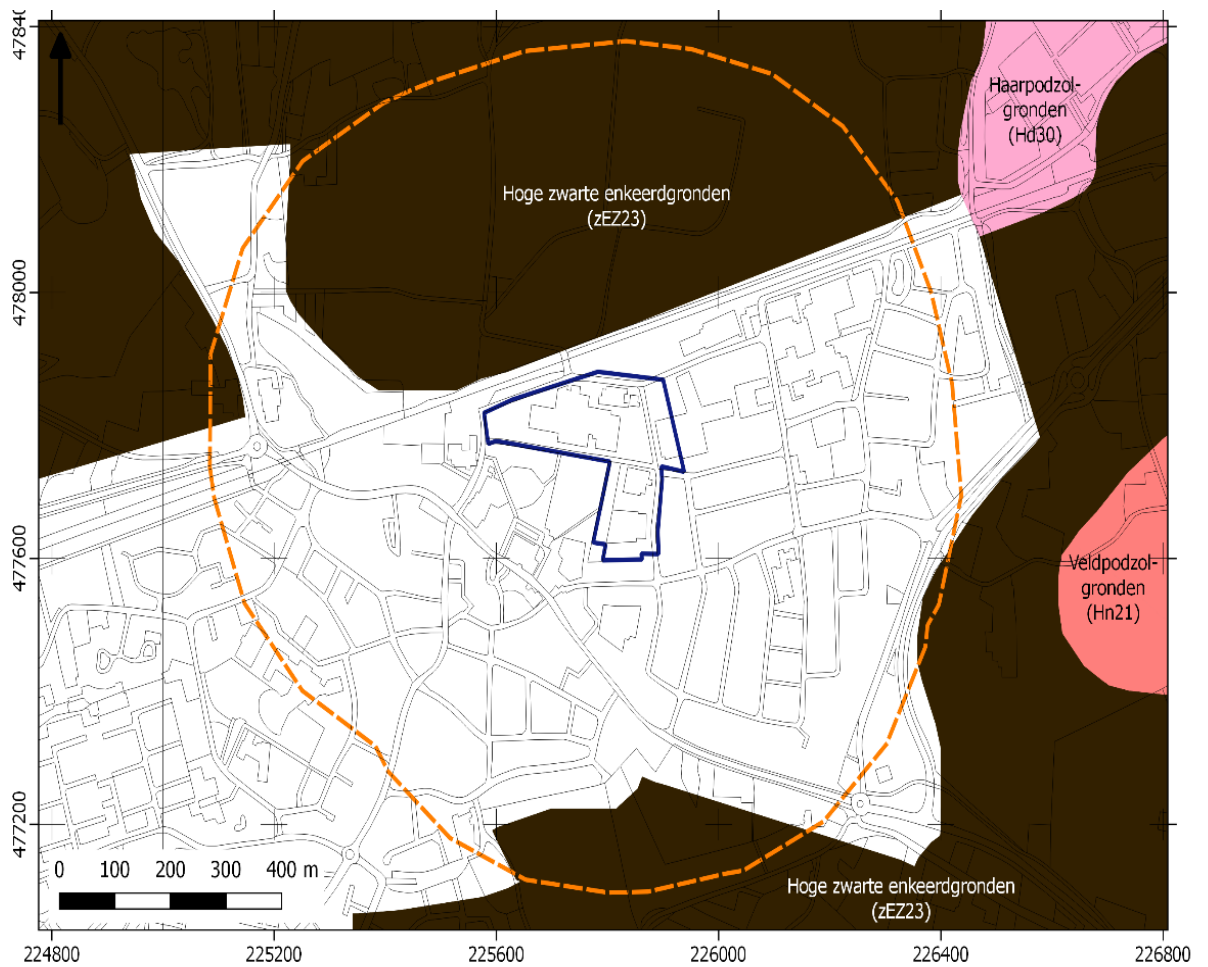
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

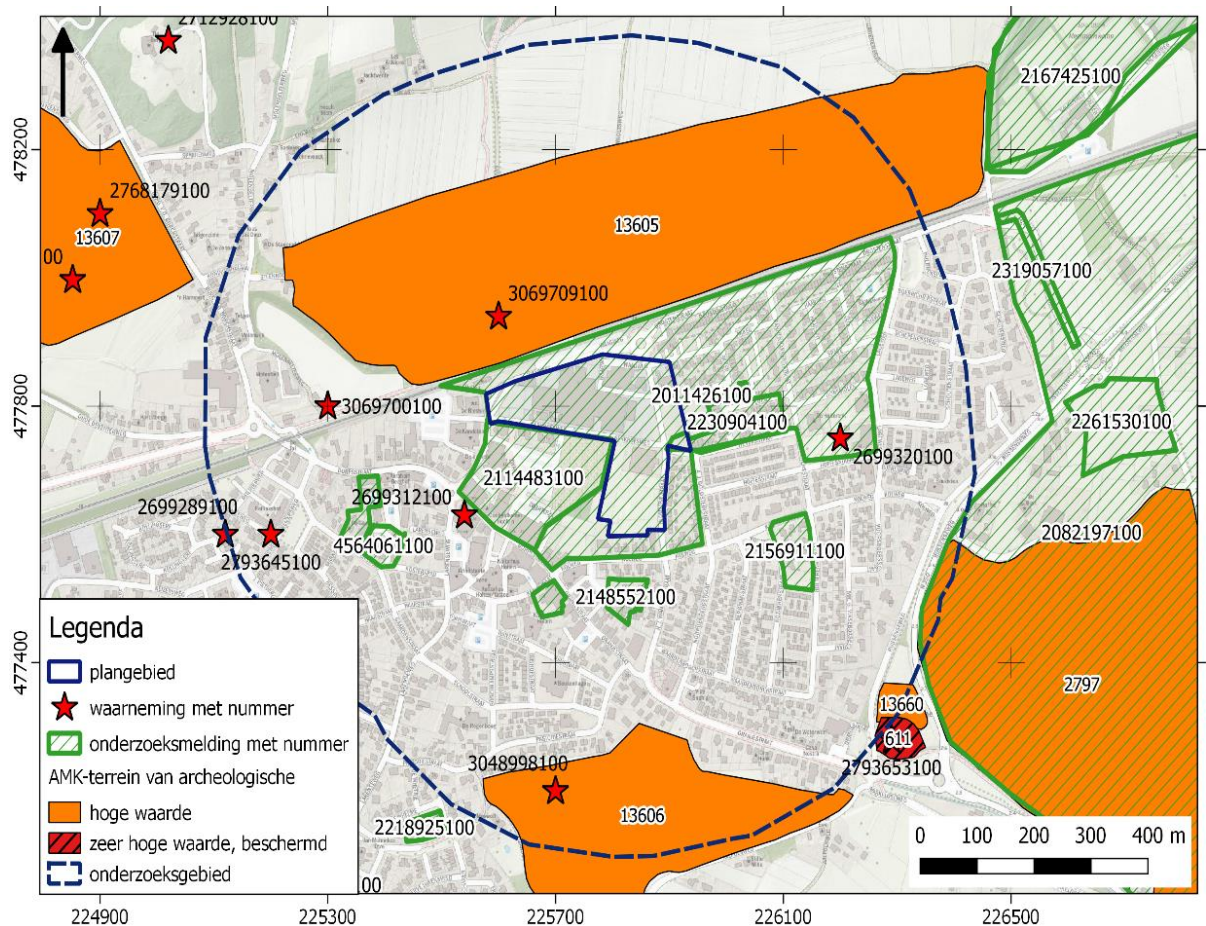
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK- TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

BIJLAGE 8 VERKLARENDE

WOORDENLIJST

Administratief geplatest – administratief geplateste waarnemingen zijn waarnemingen waarvan de exacte vondstlocatie niet bekend is. Dit betreft vaak oude vondsten of recentere vondsten door een amateurarcheoloog. In Archis3 zijn ze op de topografische kaart geplatest op het snijpunt van een 100 x 100 m raster.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzeroventjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Keizand – keizand is een verweringsproduct van keileem. Het bestaat uit fijn tot grofzand met grindkorrels en stenen. Door erosie zijn de fijnere delen (klei, leem) verdwenen.

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De

bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Paleolithicum - Gedurende het Paleolithicum (300.000 – 8.800 voor Chr.) is Nederland wel bezocht door de mens (*Homo Sapiens Sapiens* en *Homo Sapiens Neanderthalensis*) gedurende de warmere perioden. Sporen zijn echter schaars en vaak verstoord. De mens trok destijds als jager/verzamelaar rond in kleine groepen. Afhankelijk van het seizoen en aanwezige voedselbronnen werden steeds wisselende, tijdelijke kampementen bewoond.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Romeinse tijd - Met de komst van de Romeinen (van 12 voor Chr. tot 450 na Chr.) eindigde de IJzertijd. In 47 na Chr. werd de Rijn als rijksgrens vastgesteld. Langs deze grens (de *limes*) werden *castella* en wachttorens gebouwd. In het door Romeinen bezette gebied verbeterde de infrastructuur en ontstonden steden als Nijmegen. Noordelijk van de *limes* kon de inheemse levenswijze zich grotendeels handhaven, maar wel zijn veel Romeinse invloeden te zien.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.